

XALQARO BAHOLASH TIZIMLARI. PISA BAHOLASH TIZIMI XUSUSIYATLARI.

Usarov Sardor Abdunazirovich

JDPI Matematika o'qitish metodikasi kafedrası.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xalqaro baholash tizimlari haqida ma'lumotlar, PISA xalqaro baholash tizimi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Аннотация: В этой статье представлена информация о международных системах оценивания, Международной системе оценивания PISA.

Abstract: This article provides information on International Assessment Systems, PISA International Assessment System.

Kalit so'zlar: PISA, PIRLS, TIMMS, TALIS.

Ключевые слова: PISA, PIRLS, TIMMS, TALIS.

Key words: PISA, PIRLS, TIMMS, TALIS.

Shiddat bilan rivojlanib borayotgan davrning jamiyat oldiga qo'yayotgan talablari kun sayin ortib bormoqda. Strategik maqsadlarga erishish yangi marralarni zabt etish rivojlangan davlatlar qatoridan o'rin olish uchun mamlakatda bilimli tajribali va zamonaviy fikrlaydigan yuksak saviyali kadrlar mutaxassislarning o'rni beqiyos. Buning zaminida inson kapitali sodda qilib aytganda inson uning salohiyatini kashf etish hamda uni ma'lum maqsadlarga erishish yo'lida safarbar qilish kabi ulug'vor vazifalar turadi.

“Rivojlangan mamlakatlarda ta'limning to'liq sikliga investitsiya kiritishga, ya'ni bola 3 yoshdan 22 yoshgacha bo'lgan davrda uning tarbiyasiga sarmoya sarflashga katta e'tibor beriladi. Chunki bu shu sarmoya jamiyatga 15-17 barabor miqdorda foyda keltiradi. Bizda esa bu ko'rsatgich 4 barobarni tashkil etadi. Inson kapitaliga e'tiborni kuchaytirishimiz, buning uchun esa barcha imkoniyatlarni safarbar etishimiz shart” Shavkat Mirziyoyev O'zbekiston Respublikasi prezidenti.

Amerika Qo'shma Shtatlarida 3 yoshdan 22 yoshgacha o'rtacha 210 ming dollar sarflanar va natijada 3,1 million dollar foyda keltiradi. Janubiy Koreada 130 ming dollar sarflanar va natijada 2,1 million dollar foyda keltirilar ekan. Rivojlangan

mamlakatlarda inson kapitaliga sarflangan har bir so'm 13 barabror hisobida qaytadi .O'zbekistonda esa 16 ming dollar sarflanib, buning evaziga 70 ming dollar foyda olinar ekan . T'alim sifatini xalqaro standartlar orqali baxolash shu orqali dunyoning boshqa mamlakatlari bilan solishtirma taxlillar qilish maqsadida vazirlar mahkamasining qarori qabul qilindi mazkur hujjatga asosan, ta'lim sifatini baholash bo'yicha qator xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish belgilandi.

PIRLS-Boshlang'ich 4-sinf o'quvchilarining matinni o'qish va tushunish darajasini baholash.

TIMSS- 4 va 8-sinf o'quvchilarning tabiiy-ilmiy yo'nalishdagi fanlardan savodxonlik darajasini baxolash .

PISA- 15 yoshli o'quvchilarning o'qish va matematika va tabiiy yo'nalishdagi fanlardan savodxonlik darajasini baholash.

TALIS- umumiy o'rta ta'lim maktablari direktorlari va o'qituvchilari bilan so'rovnoma o'tkazish orqali maktabda o'qitish va talim olish jarayonlarini samaradorligini baholash

PISA-o'quvchilarni ta'lim sohasidagi yutuqlarini baholash bo'yicha Xalqaro dastur bo'lib, undagi test jahon davlatlaridagi maktab o'quvchilarining bilimi va ularni amaliyotda qo'llay olish mahoratini baholaydi. Dasturning asosiy maqsadi- 15 yoshli o'quvchilar ta'lim dargohida olayotgan bilim va tajribalarini ijtimoiy munosabatlarda va inson faoliyatida uchraydigan turli xil hayotiy vazifalarni yechishda qanchalik foydalana olish qobiliyatini baholashdir. Testda faqat 15 yoshli o'smirlar ishtirok etadi. Maktabdagi ta'lim sifatini monitoring qilishga qaratilgan PISA dasturi asosiy uch yo'nalishda: o'qish, matematika, va ijtimoiy fanlar savodxonligi bo'yicha olib boriladi. Birgina 2015-yilning o'zida 70 dan ortiq davlatlar PISA Xalqaro dasturi sinovida ishtirok etgan. Umuman olganda, PISA dasturi davlatlarning ta'lim sohasidagi siyosatiga sezilarli darajada ta'sir o'tkazadi. Har bir davlat o'tkazilgan o'tkazilgan tadqiqot natijalari asosida o'zining ta'lim sohasidagi kuchli va kuchsiz tomonlarini xolisona aniqlab, boshqa davlatlarga

nisbatan mavqeyini ko'radi hamda ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini takomillashtirishda o'z yo'nalishlarini va strategiyasini belgilab oladi.

PISA-15 yoshli o'quvchilarning savodxonligi va kompetensiyasini baholovchi xalqaro dastur bo'lib Xalqaro Iqtisodiy hamkorlik va rivojlantirish tashkiloti tomonidan 3 yilda bir marta o'tkaziladi. Unda o'quvchilarning bilim sifati o'qish, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha monitoring qilinadi ba 1000 ballik tizimda baholanadi. Dastur ko'magida turli davlatlar ta'lim tizimidagi o'zgarishlar aniqlanadi, solishtiriladi, baholab boriladi. Har bir davlatdan ishtirok etuvchi o'quvchilar soni mamlakatdagi jami 15 yoshli bolalarning 2 foizi miqdorida shakllantiriladi. PISA dasturi test sinovlari Iqtisodiy hamkorlik va rivojlantirish tashkiloti tomonidan konsorsiumda yetakchi xalqaro tashkilot va milliy markazlar ishtirokida tashkil etiladi.

PISA-o'quvchilarning o'qish (matnni tushunish), matematika va tabiiy fanlardan bilim darajalarini baholashga qaratilgan xalqaro baholash dasturi bo'lib, o'quvchilarning maktab davrida orttirgan bilim va ko'nikmalarini aniqlashga mo'ljallangan.

PISA Xalqaro dasturi shuningdek, o'quvchilar munosabati va hal qila olish kabi ko'nikmalarni ham baholaydi. Masalan, global ahamiyatda ega masalalarni hal etishda o'quvchi-yoshlarning fikr-mulohazalari, ular bergan taklif va yechimlarni baholaydi.

PISA- xalqaro baholash dasturlarining natijalari asosida dunyo mamlakatlari o'quv dasturlarida mavjud bo'lgan talablar doirasida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini qo'llash, fikrlash va muloqot qilish qobiliyatlariga baho beriladi. PISA hech qanday o'quv dasturini belgilamaydi yoki tartib qilmaydi yoki umumiy e'tirof etishni taqazo etmaydi. Ishtirokchi mamlakatlar ekspertlari va iqtisodchilarining fikricha, o'quvchilarda tabiiy fanlardan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikma darajalari shakllanishi, mustahkamlanishi, davlatlarning kelajakdagi muvaffaqiyati uchun muhim dastlabki qadamlar deb hisoblanishini e'tirof etadi. PISA tadqiqoti- Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti IHTt (OECD-Organisation for Economic Co-operation and Development) tomonidan amalga

oshiriladigan dastur hisoblanadi. Tadqiqot ilk bora 2000-yilda o'tkazilgan bo'lib, har uch yilda bir marotaba o'tkazib boriladi. Navbatdagi tadqiqotlar 2021-yilda o'tkazilishi rejalashtirilgan. PISA tadqiqoti o'ziga xos xususiyatlarga ega. Jumladan:

1. Ta'lim sohasidagi eng yirik, keng ko'lamli Xalqaro monitoring tadqiqotlaridan biri sanaladi;

2. Tadqiqotda umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ta'lim olayotgan 15 yoshli o'quvchilar ishtirok etadi;

3. Tadqiqotda o'quvchilarning "hayotga tayyorlik" darajasi, ya'ni ularning maktabda egallagan bilim va ko'nikmalarini hayotda qo'llay olish layoqati baholanadi;

4. Tadqiqotda o'quvchilarning matematika, o'qish (matnni tushunish), tabiiy yo'nalishdagi fanlar va global muammolarni hal etish sohasidagi funksional savodxonligi baholanadi;

5. Tadqiqotda ishtirokchi mamlakatlar ta'lim tizimining o'ziga xosligi bo'yicha ma'lumot olish imkonini beradigan kontekst axborot to'planadi; O'zbekistonning PISA tadqiqotida ishtirok etishi uchun quyidagilar muhim ahamiyatga egadir:

-O'zbekistonda umumta'lim maktablari bitiruvchilarining ta'lim olishni davom ettirishga qay darajada tayyorgarligini aniqlash;

-Mamlakatdagi umumiy o'rta ta'limni takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash;

-O'quvchilarning ta'lim sohasidagi yutuqlari, shuningdek, turli mamlakatlarning ta'lim tizimlari haqidagi qiyosiy ma'lumotlarni olish;

Tadqiqot o'tkazish jarayoni quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Barcha o'quvchilar uchun bir xil test savollari berilmaydi. PISA tadqiqotlarida qo'llaniladigan test savollari odatda mamlakat ta'lim tizimi samaradorligini baholash uchun ishlab chiqiladi. Tadqiqot savollari o'quvchilarni individual baholash uchun mo'ljallanmagan. Shu sababli, har bir o'quvchiga bir xil namunadagi savollar to'plami tarqatilishi talab etilmaydi. Shunday qilib, PISA test

materiallari to'plami testda qatnashgan o'quvchilar orasida tasodifiy tanlov tarzida taqsimlanadi.

PISA- 2015 tadqiqoti kompyuter tizimidan foydalangan holda o'tkaziladi. Buning o'ziga xos ahamiyati nimada? Kompyuter va kompyuter texnologiyalari kundalik hayotimizning bir qismiga aylanib ulgurgan. PISA Xalqaro baholash dasturini kompyuterda o'tkazish ana'nasi ham ijobiy ma'noda yaxshi yo'lga qo'yilgan. 2015-yil PISA Xalqaro baholash dasturida qatnashish istagini bildirgan ko'plab davlatlarda ilk marta kompyuter yordamida test jarayonlari o'tkazilgan. Faqat kompyuterda o'tkazishga tayyor bo'lmagan ayrim davlatlardagina test sinovlari qog'oz ko'rinishida o'tkazilgan. Mamlakatlarda PISA tadqiqotlarida ishtirok etish uchun maktablar qanday tanlab olinadi? PISA tadqiqotida ishtirok etuvchi maktablarni tanlab olish uchun qat'iy texnik standartlarni qo'llaydi. Maktablarni tanlab olish jarayoni sifati ta'minlanadi erishilgan namunalar va tegishli javob stavkalari belgilangan normalarga rioya qilganligini tasdiqlaydigan qaror qabul qilish jarayoniga bog'liq.

Xulosa qilib aytganda hozirgi kunda milliy innovatsion tizimni rivojlantirish hamda innovatsion potensialini takomillashtirmoq mamlakatning iqtisodiy o'sishning eng muhim omillari hisoblanmoqda. Shuning uchun mazkur omillarni tadqiq etish muammolari dunyoning ko'plab davlatlar va xalqaro tashkilotlar uchun dolzarbdir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. A.A.Ismailov, G.O.Tog'ayeva va boshqalar. «Xalqaro tadqiqotlarda o'quvchilarning tabiiy fanlar bo'yicha savodxonligini baholash», metodik qo'llanma, Toshkent, «Sharq» nashriyoti, 2019 yil, 112 bet
2. A.A.Ismailov, X.J.Daminov va boshqalar. «O'quvchilarni xalqaro tadqiqotlarga tayyorlashga mo'ljallangan axborotnoma» 1-son, Toshkent, «O'qituvchi» nashriyoti, 2020-yil, 128 bet.
3. A.A.Ismailov, X.J.Daminov va boshqalar. «O'quvchilarni xalqaro tadqiqotlarga tayyorlashga mo'ljallangan axborotnoma» 2-son, Toshkent, 2020-yil, 128 bet.